

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних економічних відносин ім. Артура Голікова

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Проректор з науково-педагогічної
роботи

_____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

«ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН»

рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність – 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітня програма – «Міжнародні економічні відносини»

вид дисципліни – обов’язкова

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2019/2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

“ 28 ” 08 _____ 2019 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Резніков В.В. - к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин ім. Артура Голікова

Програму схвалено на засіданні кафедри міжнародних економічних відносин ім. Артура Голікова

Протокол від “ 27 ” 08 _____ 2019 року № 1

Завідувач кафедрою _____ (Казакова Н.А.)
(підпис)

Програму погоджено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від “ 27 ” 08 _____ 2019 року № 1

Голова методичної комісії _____ (Григорова-Беренда Л.І.)
(підпис)

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за спеціальністю:

292 – «Міжнародні економічні відносини», освітня програма – «Міжнародні економічні відносини».

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Теорія міжнародних відносин» є сформулювати у студентів сучасне бачення теорії міжнародних відносин, особливостей наукового дослідження та трактування найважливіших явищ і процесів у міжнародних відносинах, ознайомити студентів зі сферою взаємодії держав, країн, націй на міжнародній арені, з сучасним станом міжнародних відносин України, а також базовими поняттями, умовами та правилами міжнародних відносин.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія міжнародних відносин» є

- формування у студентів комплексу теоретичних знань з міжнародних відносин, їх сучасний стан, а саме: оцінка історичних передумов створення міжнародних організацій та причин їх виникнення; аналіз основних теорій та концепцій міжнародних відносин; правильно оцінювати стан і розвиток міжнародних відносин сучасності;

- формування уявлення про найбільш загальні і широко поширені методи вивчення та регулювання міжнародних процесів;

- обґрунтування місця України в сучасних міжнародних відносинах і на світовій арені.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120 год.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
2-й	2-й
Лекції	
32 год.	12 год. (4 - аудиторні; 8 - дистанційні.)
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	- год.
Лабораторні заняття	
- год.	- год.
Самостійна робота	
72 год.	108 год.
Індивідуальні завдання	
- год.	

1.6. Заплановані результати навчання, згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати: зміст найважливіших категорій і понять теорії міжнародних відносин; найважливіші принципи наукових шкіл теорії міжнародних відносин та розуміти зміст їх основних концепцій; особливості сучасних теоретико-методологічних орієнтацій теорії міжнародних відносин; сутність та специфіку застосування основних методів вивчення і процесів, що властиві сфері міжнародних відносин.

вміти: науково коректно застосовувати основні поняття і категорії теорії міжнародних відносин; самостійно аналізувати інформацію щодо реальних подій у сфері міжнародних відносин; кваліфіковано застосовувати методи наукового дослідження та аналізувати явища і процеси сучасного світу; орієнтуватись в основних тенденціях та проблемах розвитку глобальної міжнародної системи.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Основні теоретичні концепції міжнародних відносин

Тема 1. Предмет, значення і завдання курсу «Теорія міжнародних відносин».

Поняття «Теорія», «Міжнародні відносини», «Світова політика» і теорія міжнародних відносин. Класифікація теорій міжнародних відносин. Об'єкт і предмет міжнародних відносини.

Тема 2. Учасники, форми, рівні міжнародних відносин та методи їх вивчення.

Теоретичні основи і концептуальні засади міжнародних відносин. Учасники міжнародних відносини. Цілі і засоби учасників міжнародних відносини. Методи вивчення міжнародних відносин.

Тема 3. Міжнародні системи: теоретичні аспекти, типологія та класифікація.

Сутність і роль держави як учасника міжнародних відносин. Сучасні виклики державі як головному актору міжнародних відносин та складової міжнародних систем: признаки, функції, сучасна форма. Поняття «міжнародна система» та особливості його наукового тлумачення.

Елементарна міжнародна система. Елементи міжнародної системи. Підсистеми учасників та відносин, їх взаємозв'язок та взаємообумовленість, історичні етапи розвитку.

Тема 4. Еволюція сучасних міжнародних систем.

Історичні етапи еволюції міжнародних систем, типології та їхні особливості становлення. Закон динамічної рівноваги у міжнародних відносинах. Ієрархія міжнародних систем. Складові могутності та її визначення за методиками Дж. Лі Рея, В.Фукса, К.Джермана, Р.Клайна. Ранги учасників (держав) міжнародних відносин та їх можливості.

Розділ 2. Основні сучасні геополітичні концепції та доктрини у міжнародних відносинах

Тема 5. Теорії міжнародного середовища.

Поняття геополітичних процесів: «геополітичні відносини між державами»; «баланс сил у геополітиці»; «політичний простір»; «експансія». Основні категорії геополітики: держава, кордон, стратегія, «геостратегічний регіон», «геополітичний статус держави», «геополітичний конфлікт». Основні функції сучасної геополітики.

Базові поняття географічного детермінізму та його аналіз. Основні фактори що впливають на його формування – соціальні та несоціальні. Еволюція основних концепцій географічного детермінізму та його вплив на формування держави. Основні класичні школи географічного детермінізму: теоретичні аспекти, типологія та класифікація.

Тема 6. Основні класичні школи геополітики: теоретичні аспекти, типологія та класифікація.

Базові поняття класичної геополітики та її аналіз. Еволюція основних концепцій класичної геополітики у роботах: Фр. Ратцеля, К. Ріттера, Х. Маккіндера, Р. Челлена, А. Мехена, К. Шмітта, Н. Спикмена, К. Хаусхоффера.

Тема 7. Українська школа геополітики.

Історія зародження української геополітики. Основні напрями української школи геополітики: Західна, Східна, Чорноморська, Геоцентрична доктрини. Сучасне бачення української геополітичної думки.

Тема 8. Геополітичні концепції та їхня роль у сучасних міжнародних відносинах.

Зародження сучасних геополітичних ідей. Особливості і фактори сучасної геополітики. Сучасна геополітика та геостратегія англо-американської, європейської, російської шкіл та їхня роль у формуванні конфігурації світу.

Роль стратегії у сучасній геополітиці. Теоретичні концепції сучасних геополітиків: Зб. Бжезинського, Дж. Фрідмана, О. Дугіна та інш. Сучасні моделі світового порядку.

Розділ 3. Основні концепції міжнародних відносини в сучасних умовах

Тема 9. Теорії міжнародних відносин після закінчення «Холодної війни».

Концепція «кінця історії» Ф. Фукуями. Концепція «зіткнення цивілізацій» С. Хантингтона. Неомарксизм та «Світ-сипемний» аналіз Е. Валлерстайна.

Тема 10. Сутність, типологія міжнародних конфліктів та шляхи їх вирішення. Основні теоретичні підходи міжнародної безпеки.

Поняття «конфлікту», його типи та функції. Основні напрями дослідження міжнародних конфліктів. Особливості конфліктів сучасності. Механізми урегулювання міжнародних конфліктів.

Поняття «безпека». Концепція кооперативної безпеки. Концепція людської безпеки. Теорія демократичного миру. Військово-політичні аспекти міжнародної безпеки.

Тема 11. Теорії модернізму та постмодернізму.

Системні теорії міжнародних відносин. Теорії зв'язку та поля. Теорії раціоналізму, мондіалізму, гегемонізму та контргегемонізму, нормативізм. Багатополлярність у міжнародних відносинах.

Тема 12. Міжнародна політична економіка, її роль у міжнародних відносинах. Глобалізація як основна тенденція розвитку сучасних міжнародних відносин.

Розгляд ролі економічних процесів у формуванні та вплину на міжнародні відносини. Політекономія в роботах авторів основних класичних і неокласичних теоретичних шкіл міжнародних відносин.

Теоретичні підходи до вивчення глобалізації. Світова політика і світова економіка в умовах глобалізації. Глобалізація і національні інтереси. Етнополітичні процеси в сучасному світі.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин														
	Денна форма						дистанційна форма								
	Усього		у тому числі		Усього		Усього		у тому числі		у тому числі				
	л	п	лаб	інд	ср	л	п	лаб	інд	ср	л	п	лаб	інд	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13			
Розділ 1. Основні теоретичні концепції міжнародних відносин															
Тема 1. Предмет, значення і завдання курсу «Теорія міжнародних відносин».	10	2					10								
Тема 2. Учасники, форми, рівні міжнародних відносин та методи їх вивчення.	10	2	2			14	10				2				18
Тема 3. Міжнародні системи: теоретичні аспекти, типологія та класифікація.	10	3					10								
Тема 4. Еволюція сучасних міжнародних систем.	10	3	2			12	10				2				18
Разом за розділом 1	40	10	4			26	40				4				36
Розділ 2. Основні сучасні геополітичні концепції та доктрини у міжнародних відносинах															
Тема 5. Теорії міжнародного середовища.	10	2					10								
Тема 6. Основні класичні школи геополітики: теоретичні аспекти, типологія та класифікація.	10	2	2			14	10				2				18
Тема 7. Українська школа геополітики.	10	3	2			5	10				1				9
Тема 8. Геополітичні концепції та їхня роль у сучасних міжнародних відносинах.	10	3	2			5	10				1				9
Разом за розділом 2	40	10	6			24	40				4				36
Розділ 3. Основні концепції міжнародних відносин в сучасних умовах															
Тема 9. Теорії міжнародних відносин після закінчення «Холодної війни».	10	3	2			5	10				1				9
Тема 10. Сутність, типологія міжнародних конфліктів та шляхи їх вирішення. Основні теоретичні підходи міжнародної безпеки.	10	3	2			12	10				2				18
Тема 11. Теорії модернізму та постмодернізму.	10	3					10								
Тема 12. Міжнародна політична економіка, її роль у міжнародних відносинах. Глобалізація як основна тенденція розвитку сучасних міжнародних відносин.	10	3	2			5	10				1				9
Разом за розділом 3	40	12	6			22	40				4				36
Усього годин	120	32	16			72	120				12				108

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Наукова сутність теорії міжнародних відносин. Об'єкт та предмет дослідження. Учасники міжнародних відносин.	2
2.	Реалізм в теорії міжнародних відносин.	2
3.	Лібералізм в теорії міжнародних відносин.	2
4.	Неореалізм, як сучасна концепція міжнародних відносин.	2
5.	Неолібералізм, як сучасна концепція міжнародних відносин.	2
6.	Марксизм та неомарксизм в теорії міжнародних відносин.	2
7.	Історична еволюція розвитку міжнародних систем. Особливості конфліктів сучасності. Механізми урегулювання міжнародних конфліктів.	2
8.	Сучасні концепції міжнародних відносин: мондіалізм та теорії глобалізації в міжнародних відносинах.	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Дистанційна форма навчання
1.	Опрацювати тему: Наукова сутність теорії міжнародних відносин. Об'єкт та предмет дослідження. Учасники міжнародних відносин.	14	18
2.	Опрацювати тему: Школа реалізму в теорії міжнародних відносин.	12	18
3.	Опрацювати тему: Школа лібералізму в теорії міжнародних відносин.	14	18
4.	Опрацювати тему: Школа неореалізму, як сучасна концепція міжнародних відносин.	5	9
5.	Опрацювати тему: Школа неолібералізму, як сучасна концепція міжнародних відносин.	5	9
6.	Опрацювати тему: Школи марксизму та неомарксизму в теорії міжнародних відносин.	5	9
7.	Опрацювати тему: Історична еволюція розвитку міжнародних систем. Особливості конфліктів сучасності. Механізми урегулювання міжнародних конфліктів.	12	18
8.	Опрацювати тему: Сучасні концепції міжнародних відносин: мондіалізм та теорії глобалізації в міжнародних відносинах.	5	9
	Разом	72	108

6. Методи контролю

Засвоєння тем розділів (поточний контроль) здійснюється на семінарських та практичних заняттях відповідно до контрольних цілей. Основне завдання поточного контролю – перевірка рівня підготовки студентів до виконання конкретної роботи.

Підсумковий контроль засвоєння модулів здійснюється по їх завершенню на основі проведення підсумкових робіт. Завданням підсумкового контролю є оцінювання знань, умінь та практичних навичок студентів, набутих під час вивчення певного блоку тем.

Семестровий підсумковий контроль проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового екзамену в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обов'язі навчального матеріалу, визначеному даною програмою дисципліни.

Застосовуються такі методи контролю підготовки студентів:

- усні відповіді на семінарських заняттях;
- письмового експрес-контролю;
- колоквіум;
- тестові завдання;
- розрахункові задачі;
- виконання творчих завдань;
- розв'язування ситуаційних задач;
- виконанням індивідуальної семестрової роботи (реферати, аналітичні обзори).

Оцінка успішності студента є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих тем.

7. Схема нарахування балів

В основу рейтингової системи навчання покладено принцип накопичення балів за певний період навчання (розділ, семестр, рік), які студент отримує за виконання різних видів діяльності. Сума цих балів виступає в ролі кількісного показника якості роботи студента.

Оцінка успішності студента є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння зазначених розділів.

Поточний контроль та самостійна робота												Разом	Екзамен	Сума
Розділ 1				Розділ 2				Розділ 3						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	60	40	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5			

T1-T12 – теми курсу

Поточний контроль – 60 балів, з них:

- 10 балів – поточний тестовий контроль;
- 10 балів – активна робота на семінарських заняттях;
- 30 балів – виконання та захист рефератів;
- 10 балів – розробка презентацій та доповідь за зазначеними темами.

Підсумковий контроль – 40 балів, з них:

- 30 балів (2 теоретичних питання по 15 балів);
- 10 балів (10 тестових завдань по 1 бали).

Загальна кількість балів за успішне виконання завдань під час засвоєння розділів предмету – 60 балів.

За підсумками поточного та підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно.

Шкала оцінювання

Набрана сума балів за 100-баловою шкалою переводиться у 4-рівневу шкалу оцінювання у такий спосіб:

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

8. Рекомендована література

Основна література

1. Основи теорії міжнародних відносин : навч. Посібник / Л.О. Дорош, М.В. Здоровега, О.Я. Івасечко, У.В. Ільницька, О.В. Кукарцев, Ю.Р. Лемко, Ю.Я. Тишкун, Я.Б. Турчин. – Лівів : Львівська політехніка, 2015. – 244 с.
2. Теория международных отношений в XXI веке: учебник / Бордачев Т.В., Зиновьева Е.С., Лихачева А.Б. – М.: МО, 2015. - 232 с.
3. Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учеб. пособие. Ломагин Н.А., Кузнецов В.Е., Лисовский А.В., Павлов А.Ю., Сутырин С.Ф.- Санкт-Петербург.: Издательский дом "Сентябрь", 2001.
4. Ланцов С.А., Ачкасов В.А. Мировая политика и международные отношения: уч.пособие. – Спб. 2005.
5. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин.- К.: „Кобза”, 2004.
6. Міжнародні економічні відносини. Система регулювання міжнародних економічних відносин: Підручник/ А.С. Філіпенко, І.В. Бураковський, В.С. Будкін та ін. – К.: Либідь, 1994.
7. Современные международные отношения / Под. ред. А.В. Торкунова., М., 1999.
8. Цыганков П.А. Теория международных отношений.- М.: "Гардарика", 2002.
9. Андрианова Т.В. Геополитические теории XX века. М., 1996.
10. Бжезинский З. Великая шахматная доска. Любое издание
11. Введение в теорию международных отношений и анализ внешней политики: Учеб. пособие. Ломагин Н.А., Кузнецов В.Е., Лисовский А.В., Павлов А.Ю., Сутырин С.Ф.- Санкт-Петербург.: Издательский дом "Сентябрь", 2001.
12. Камінський А. Основи міжнародних відносин.- Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001.
13. Кисинджер Г. Дипломатия.- М.: Научно-издательский центр "Ладомир", 1997.
14. Теория международных отношений на рубеже столетий. Под.ред. Кена Буса и Стива Смита.- М.: "Гардарика", 2002.
15. Колосов В.А., Мироненко Н.С. Геополитика и политическая география: уч.пособие. М., 2001.
16. Лебедева М. М. Мировая политика. Учебник. М.: Аспект-пресс, 2004.
17. Лук'янов А. Теорія міжнародних відносин (основні поняття) – К., УАЗТ, 1999.
18. Введение в теорию международных отношений.: Учеб. пособие. Отв. Ред. А.С.Манькин. - М.; Изд-во МГУ, 2001.
19. Мадисон В.В., Шахов В.А. Політологія міжнародних відносин.- К.: "Либідь", 1997.
20. Смит С. Самопредставление дисциплины: происхождение теории международных отношений // Теория международных отношений на рубеже столетий / Ред. Бус К., Смит С. М.: Гардарика, 2002. С. 13–50.
21. Міжнародні економічні відносини. Система регулювання міжнародних економічних відносин: Підручник/ А.С. Філіпенко, І.В. Бураковський, В.С. Будкін та ін. – К.: Либідь, 1994.
22. Современные международные отношения / Под. ред. А.В. Торкунова., М., 1999.
23. Цыганков П.А. Теория международных отношений.- М.: "Гардарика", 2002.
24. Шеллинг Т. Стратегия конфликта // Хрестоматия. С. 255–266.
25. Dougherty J.E., Pfaltzgraff R..L. Contending theories of International relations. -
26. Harper Colins Publishers, 1990.
27. Encyklopedia politologii. T 5. Stosunki medzynarodowe. / Pod red. T.Los-Nowak.- Zakamycze.: Kantor Wydawniczy, 2002.

28. Knutsen T.L. A history of International Relations theory. -Manchester-New York.: Manchester University Press, 1992.
29. Pietras Z.J. Zasady teorii stosunkow miedzynarodowych.- Lublin.: UMCS, 1986.
30. Rosenau James N., Thompson Kenneth W., Boyd Gavin (ed.) World Politics: An Introduction. - New-York: Free Press, 1976.
31. Stosunki miedzynarodowe: geneza, struktura, funkcjonowanie. Podr. akadem. Pod. Halizaka E., Kuzniara R.- Warszawa.: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 1994.
32. Stryjski K.J. Zarys teorii stosunkow miedzynarodowych.- Lodz.: WSSM, 2000.
33. Wendt A. Constructing International Politics // International Security, 1995.

Допоміжна література

1. Арон Р. Мир и война между народами М. 2000.
2. 14 пунктов В. Вильсона // Системная история международных отношений. События и документы. 1918–2000 / Отв. ред. А. Д. Богатуров. Т. 2. М.: Московский рабочий, 2000. С. 27–28.
3. Валлерстайн И. Кривая американского могущества // Прогнозис. 2006. № 3 (7). С. 9 – 24.
4. Голиков А.П., Казакова Н.А. Мировое хозяйство: отраслевая структура, география, современные тенденции: Учебное пособие. – К.: Центр учебной литературы, 2008. – 192 с.
5. Голиков А.П., Черномаз П.А. Международные экономические термины: словарь-справочник. – Харьков: ХНУ им. В.Н. Каразина, 2007. – 332 с.
6. Карр Э. Х. Двадцать лет кризиса: 1919–1939. Введение в изучение международных отношений // С. 53–68.
7. Клаузевиц К. О войне. Любое издание, или URL: <http://militera.lib.ru/science/clausewitz/>. Ч. 1, гл. 1–2.
8. Локк Дж. Два трактата о правлении. Любое издание. Книга вторая. Гл. II, III.
9. Лук'яненко Д.Г. Економічна інтеграція та глобальні проблеми сучасності. Навчально-методичний посібник. – К.: КНЕУ, 2005. – 206 с.
10. Лук'яненко Д.Г. Міжнародна економічна інтеграція. – К.: Фірма “Віпол”, 1996.
11. Макиавелли Н. Государь. Любое издание.
12. Маркс К. Капитал. – Т. 1 и 3.
13. Милюха Г.В., Резников В.В., Чумакова А.С. Международные отношения и мировая политика: уч.пособие. – Харьков. 2009 – 120с.
14. Моргантау Г. Политические отношения между нациями: борьба за власть и мир // Хрестоматия. С. 72–88.
15. Новиков Г.Н. Теории международных отношений. Иркутск, 1996.
16. Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре. Любое издание. Книга I, гл. I–IX. Кн. II, гл. I–V.
17. Філіпенко А.С. Міжнародні економічні відносини: історія: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 670 с.
18. Фукуяма Ф. Конец истории? // Вопросы философии. 1990. № 3. С. 134–148.
19. Хаас Э. Б. За пределами нации-государства: функционализм и международная организация // Хрестоматия. С. 321–333.
20. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? // Политические исследования. 1994. № 1. С. 33–48.
21. Linklater Andrew. The Question of the Next Stage in International Relations Theory. // Millennium. - Nr.1(21). - 1992. - p.77-98.
22. Linklater Andrew. The Transformation of Political Community. Ethical Foundations of the Post-Westphalian Era. - Cambridge: Polity Press, 1998.
23. Pietras Z.J. Teoria gier jako sposob analizy procesow podejmowania decyzji politycznych.- Lublin.: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Sklodowskiej, 1997.

Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Україна дипломатична: Науковий щорічник. - https://www.gdip.com.ua/pages/view/ukrana_diplomaticzna
2. Журнал “Мировая экономика и МЭО”. - http://www.imemo.ru/jour/meimo/index.php?page_id=683
3. Науковий вісник Дипломатичної Академії України. - <http://dipacadem.kiev.ua/naukova-diyalnist/naukovuj-visnyk/>
4. Верховна Рада України - www.rada.gov.ua
5. Міністерство закордонних справ України - www.mfa.gov.ua
6. Міністерство економіки України - www.me.gov.ua